

УДК 94:[274/277+316.45-053.81](477.82.83/.86)"1920/1933"
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2024-48-4>

МОЛОДІЖНІ ГУРТКИ В БАПТИЗМІ ТА ЄВАНГЕЛЬСЬКОМУ ХРИСТІЯНСТВІ У МІЖВОЄННІЙ ГАЛИЧИНІ ТА ВОЛИНІ (1920–30-ТІ РОКИ)

Петрів Назарій Ярославович,
аспірант кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини
Національного університету «Львівська політехніка»
e-mail: nazikpetriv@gmail.com
orcid.org/0000-0003-2542-2763

Метою статті є розгляд та аналіз основних етапів становлення та розвитку молодіжних гуртків при громадах євангельських християн і баптистів Галичини та Волині у міжвоєнні десятиліття. **На основі загальнонаукових та конкретно-історичних методів**, таких як аналіз, порівняльний та хронологічний, визначено основні напрями діяльності молодіжних гуртків та доведено їхню активну участь у місіонерській діяльності руху на цих територіях. **У результаті** висвітлено освітню та виховну діяльність гуртків. Проаналізовано їхній вплив на формування богословського порядку денного в об'єднаннях євангельських християн і баптистів у міжвоєнні десятиліття. **Підсумовуючи** огляд історії розвитку та діяльності молодіжних гуртків при громадах ЄХБ, можна сказати, що молодіжні гуртки як елемент релігійно-світоглядного виховного процесу в середовищі громад були важливим елементом їх інституційного та конфесійного становлення. Молодіжні гуртки пройшли досить динамічний шлях – від створення поодиноких і не пов'язаних між собою окремих структурних одиниць при громадах до добре організованої адміністративно-управлінської мережі гуртків із розвиненою управлінською, просвітницькою та місіонерською мережею.

Незважаючи на богословську спорідненість євангельського християнства та баптизму, уже у 20-х роках ХХ ст. розпочався процес поступового створення двох незалежних вертикалей управління молодіжними групами при громадах обох течій. Інституційно цей процес завершився у 1935 р. з оприлюдненням «Положення про євангельські молодіжні гуртки при євангельських християнських громадах». Молодіжні групи, які діяли при баптистських громадах, хоча впродовж міжвоєнних десятиліть і залишалися частиною тієї ж управлінської мережі, усе ж утворювали окремі національні структури, як, наприклад, баптистська молодь у Галичині. Навпаки, молодіжні групи, що діяли при громадах ЄХБ, усіяко намагалися зберегти свій наднаціональний статус, об'єднуючи у своїх лавах представників різних національностей, які належали до цієї протестантської течії. Структурна організація гуртків в окремі союзи та асоціації сприяла активізації місіонерської діяльності молоді в громадах, що, своєю чергою, дало можливість збільшити кількість прихильників обох течій та налагодити внутрішньоцерковну роботу з молоддю в межах самого руху.

Ключові слова: протестантизм, євангельське християнство, баптизм, міжвоєнні десятиліття, місії, освіта, міжконфесійні взаємини, історія Церкви, гуртки молоді.

YOUTH GROUPS IN BAPTISM AND EVANGELICAL CHRISTIANITY IN INTERWAR GALICIA AND VOLYN (1920S–30S)

Petriv Nazarii Yaroslavovych,
Postgraduate Student at the Department of History,
Museology and Cultural Heritage
Lviv Polytechnic National University
e-mail: nazikpetriv@gmail.com
orcid.org/0000-0003-2542-2763

The purpose of this article is to examine and analyze the main stages of the formation and development of youth groups at the communities of Evangelical Christians and Baptists in Galicia and Volyn in the interwar decades. **Based on general and specific historical methods** such as analysis, comparative and chronological methods the main activities of youth circles are identified, and their active participation in the missionary activities of the movement in these territories is proved. **As a result** the educational and upbringing activities of the circles are highlighted. Also, their influence on the formation of the theological agenda in the associations of Evangelical Christians and Baptists in the interwar decades is analyzed. **Conclusions.** Summarizing the review of the history of the development and activity of youth groups at the EHB communities, we can say that youth groups, as an element of the religious and worldview educational process in the middle of the communities, were an important element of their institutional and confessional formation. Youth circles have gone through a rather dynamic path from the establishment of single and unrelated separate structural units

at communities to a well-organized administrative and management network of circles with a developed management, educational and missionary network.

Despite the theological affinity between evangelical Christianity and baptism, already in the 20s of the 20th century the process of gradually creating two independent verticals of youth group management at the communities of both currents began. Institutionally, this process was completed in 1935 with the promulgation of the Statute of Evangelical Youth Circles under evangelical christian communities. Youth groups that operated under Baptist communities, although during the interwar decades and remained part of the same management network, still formed separate national structures, as, for example, Baptist youth in Galicia did. On the contrary, the youth groups operating under EC communities tried in every possible way to preserve their supranational status, uniting in their ranks representatives of various nationalities who belonged to this Protestant trend. The structural organization of circles into separate unions and associations contributed to the intensification of the missionary activity of youth in communities, which in turn made it possible to increase the number of supporters of both currents and establish intra-church work with youth within the movement itself.

Key words: Protestantism, Evangelical Christianity, Baptists movement, interwar decades, missions, education, interfaith relationships, youth groups.

1. Вступ

Історія Євангельсько-Баптистського Руху (далі – ЄБР) в Україні все частіше привертає увагу дослідників та істориків як із безпосереднього релігійного середовища, так і з числа дослідників історії Церкви та християнських рухів в Україні та на Заході. Давня історична традиція, яка сформувалася і досі залишається панівною, розглядає ЄБР як єдине ціле, хоча насправді течія сформована двома окремими рухами – євангельським християнством та баптизмом. Перший, якщо говорити спрощено, є реакцією-перцепцією на поширення баптистського вчення на півдні сучасних українських земель. Друга – це пізньопротестантська течія, яка зародилася у Британії у XVI ст., а з початком XVIII ст. стала однією з панівних пізньопротестантських течій у Європі. В історіографії була помітна викривлена інтерпретація, яка розглядала ЄБР як єдине ціле, а історію поширення руху виводила з німецьких колоній на Півдні сучасної України, майже не згадуючи про присутність та розвиток руху на теренах Західної України. Хоча в той самий час почали виникати перші баптистські громади на теренах сучасних Галичини та Волині, які від 1921 р. опинилися у складі II Речі Посполитої. Історія розвитку руху на цих землях, а зокрема діяльності молодіжних гуртків, досі залишається малодослідженою та недостатньо вивченою, хоча в останнє десятиліття інтерес до вивчення історичної спадщини руху на цих землях зростає.

Серед перших українських дослідників, які безпосередньо зосередилися на вивченні історії ЄБР у Галичині та на Волині, є Ліна Бородинська, яка у 2009 р. захистила дисертацію про становлення та розвиток Євангельських християн у Польщі 1921–1939 рр. Фактично дослідниця стала першим українським науковцем, який здійснив аналіз історії та становлення руху євангельських християн на Волині. У своєму дослідженні науковиця представила основні етапи становлення руху євангельських християн та простежила генезу його появи та діяльності в регіоні (Бородинська,

2009). Серед європейських дослідників варто, перш за все, згадати конфесійних дослідників історії баптизму з Польщі К. Беднарчика, який одним із перших здійснив комплексний аналіз історії баптизму в Польщі від моменту появи в країні перших громад до початку 90-х років XX ст. (Bednarczyk, 1997).

Метою статті є аналіз процесу зародження та становлення молодіжних гуртків у середовищі ЄБР у міжвоєнні десятиліття у II Речі Посполитій та його вплив на розвиток руху в регіоні.

Перед тим як перейти до розгляду історії та становлення гуртків молоді при громадах євангельських християн та баптистів, варто зазначити, що робота з молоддю була важливим елементом духовно-просвітницької та виховної роботи руху та виступала третім, завершальним, формаційним етапом. Першим етапом очевидно була робота із сім'ями, тож робота з дітьми, зокрема й через діяльність мережі недільних шкіл, а останнім етапом духовно-виховної роботи з членами громади виступали саме гуртки молоді. Саме члени гуртків ставали тим людським ресурсом, який у майбутньому мав сприяти розвитку діяльності руху в регіоні. Так, зокрема, можна виділити три основні періоди в історії становлення та розвитку гуртків молоді при громадах євангельських християн та баптистів. Перший період – доінституційний, від моменту виникнення перших гуртків до інституційного об'єднання гуртків під проводом представництва гуртків молоді при Об'єднанні Союзу Слов'янських громад ЄХБ (1905/1919 – 1924 рр.). У цей час гуртки виникають при громадах стихійно, не існує жодного представницького та узгоджуючого діяльність та розвиток гуртків органу.

Другий період – інституційний, охоплює часові рамки 1924–1939 рр. У цей час виникає інституційна структура управління діяльністю гуртків молоді при громадах, розробляється та погоджується статут діяльності гуртків, налагоджується їхня видавничо-освітня діяльність.

Третій етап в історії розвитку гуртків молоді при громадах ЄХБ хронологічно співпадає

з другим періодом (1926–1939 рр.), однак характеризується більшим наголосом на національну ознаку, що призвело до виникнення відокремлених національних органів управління та нагляду за діяльністю гуртків молоді, локалізації та підсилення місіонерської діяльності серед окремих національних груп. Коротко розглянемо кожен із зазначених хронологічних періодів.

2. Доінституційний період

Уже у перші післявоєнні роки при громадах ЄХБ у Галичині та на Волині почали створюватися перші молодіжні гуртки (гуртки християнської молоді). Спочатку останні виникали хаотично та не мали чіткої програми своєї діяльності. Так, для прикладу, найстарішими гуртками молоді, що діяли при громадах баптистів, був гурток баптистської молоді у Миротині, заснований у 1905 р. У 1919 р. було засновано гурток при варшавському зборі, а у 1922 р. – у Лодзі, що був основним видавничим та освітнім центром баптистів у II Речі Посполитій (*Słowo Prawdy* далі SP № 2, 1926: 7).

Провід євангельсько-баптистського руху (далі – ЄБР) добре усвідомлював важливість роботи з молоддю для збереження та розвитку громад. Тому вже у першій половині 20-х років виступав із численними зверненнями та закликами активно організувати гуртки молоді при локальних церквах. Один із таких закликів було опубліковано на сторінках польськомовного баптистського часопису «Слово правди», де, зокрема, у статті «Цілі наших товариств молоді» читаємо про важливість розвитку гуртків для становлення та розвитку баптизму в країні, а також морального та релігійного виховання молоді: «Треба інкорпорувати той природній інстинкт, що прагне до гурту (товариства) у діяльність гуртків молоді. Однак не можна, щоб у гуртках панували світські веселощі чи до них спрямовували активності у гуртках. Треба так залучити до праці та веселощів молодь у зборах, щоб вони бачили у світських розкошах ту небезпеку, яка може призвести до загибелі їхньої душі, так організувати працю, щоб молодь трималася на відстані від світу. Молодь інстинктивно прагне до спільноти та товариства. Тож треба, щоб у гуртках панував рідний дух, проте має панувати порядок, такий порядок, який провадить до щастя» (SP № 2, 1926: 6).

Як можемо зауважити із цитованого тексту, розвиток молодіжних гуртків був не лише елементом інституційного розвитку руху, а й виступав свого роду альтернативою світським молодіжним зібранням. Варто зазначити, що провід ЄБР доволі насторожено ставився до світських розваг, убачаючи в них радше духовну небезпеку, ніж користь. Діяльність молодіжних гуртків, як,

зрештою, і будь-яких інших об'єднань у баптизмі, підпорядковувалася його загальній меті, сформованій першопроходцем баптизму в Європі Герхардом Онкеном, – «кожен баптист – місіонер». Так, провід ЄБР проголошував, що завданням гуртків молоді є пошук ще не навернених хлопців та дівчат і долучення їх до гуртків та зборів (громад). «Нашим завданням є навчити молодь розрізняти отруту (шкідливе навчання) від правдивої науки Христа. Як представники гуртків молоді при громадах мусимо керуватися гаслом: «Уся молодь для Ісуса Христа». Маємо бути прикладом для всіх тих, які з нами зустрічаються» (SP № 2, 1926: 6).

Подібний заклик був не лише теоретичним, а й мав практичні кроки, які давали змогу втілювати його на практиці при громадах. Умовно їх можна поділити на кілька блоків. Перший – активності, спрямовані на членів самих громад. Другий тип – місіонерська діяльність, спрямована на залучення неохрещеної молоді (у даному разі – молоді інших віросповідань, на чій території існували баптистські зібрання чи діяли місійні станиці). Третій – активності змішаного типу, де участь могли брати як баптистська молодь, так і молодь інших віровизнань. Серед найпоширеніших заходів кожного блоку були дні молоді, тематичні біблійні, музичні, місійні та літературні зібрання, табори та клуби для молоді. Варто розглянути кілька прикладів. Провід ЄБР через баптистські часописи закликав керівників громад організувати та провести 14 лютого 1926 р. день молоді, участь у якому мала б узяти активна молодь збору. Програма дня передбачала святкове молитовне зібрання, підготовку та виголошення тематичних рефератів, біблійне читання та співи (SP № 2, 1926: 7). Подібний день молоді організувався при громадах ЄБР аж до 1939 р. Головною метою таких днів було згуртування молоді та заснування гуртків при громадах.

У цей період найважливішими завданнями, що стосувалися молодіжної роботи, залишалися організація гуртків молоді та формування лідерів, які б могли керувати гуртками при громадах. Вибір відповідного проводу гуртків був доволі відповідальним завданням, адже від нього безпосередньо залежали розвиток гуртка та його діяльність у громаді. Вочевидь, баптистські громади не мали узгодженого критерію відбору кандидатів на посаду керівника гуртка, тож неодноразово зверталися до проводу руху з питанням про те, якими характеристиками та яким критерієм має відповідати кандидат. Щоб якось унормувати це питання, на шпальтах польськомовного часопису «Слово правди» № 8 від 1926 р. було опубліковано статтю під назвою «Як організувати молодь та які люди мають бути на чолі (гуртків)» (SP № 8, 1926: 8). Кандидат мав відповідати таким критеріям: перш

за все він повинен бути дійсно віруючим, користуватися повагою та довірою серед віруючих та приятелів, бути скромним, добре знати Святе Письмо, вміти добре та структуровано висловлювати власну думку. Вибір керівника гуртка має бути погоджений із керівником громади та старшими братами. Додатково керівник гуртка повинен самостійно вивчати Святе Письмо та поглиблювати власні знання з богослов'я, а також мати достатньо життєвого досвіду для того, щоб бути добрим радником та прикладом для одновірців (SP № 8, 1926: 8).

Можна зауважити, що основними характеристиками-вимогами до кандидата є скромність, наявність доброї репутації серед одновірців та знання Святого Письма. Такі вимоги є прямою відповіддю на виклики, які поставали перед ЄБР у даний період. Так, моральність поведінки була важливою не лише як відповідність біблійним ідеалам, а й мала цілком практичне значення для іміджу руху. Станом на 1925 р. баптизм у II Речі Посполитій налічував усього 25 тис вірних та був однією з найменших пізньопротестантських течій, що діяли в країні. Проте, оскільки своїх нових послідовників він здобував переважно за рахунок переходу вірних із Римо- і Греко-Католицької та Православної (традиційних для цього регіону) церков, меншою мірою за рахунок інших протестантських течій, то найчастіше ставав об'єктом критики та закидів із боку традиційних церков, які звинувачували послідовників останнього в тому, що вони ведуть неморальний спосіб життя та перекручують учення Святого Письма. Отже, моральність поведінки проводу ЄБР, а особливо молодіжних гуртків, була питанням першочергової важливості для збереження здобутих позицій та розвитку руху в цілій країні. Біблійна освіта ж у цьому разі теж мала подвійне призначення. Перш за все, сприяла індивідуальному духовному зростанню керівника гуртка і його членів, а по-друге, була практичним інструментом, який мав спростувати закиди духовенства традиційних церков (SP № 8, 1926: 8).

Правильний вибір керівників молоді був важливим ще й з огляду на те, що процес заснування гуртків при громадах у цей період ще не був інституалізованим, і керівники гуртків виступали свого роду «маяками», довкола яких гуртувалася баптистська молодь. Серед найбільших гуртків, заснованих у цей період, варто згадати про гурток молоді у Миротині (1905 р.), Варшаві (1919 р.), Лодзі (1922 р.), Зелові (1923 р.), Забір'я (1922 р.), м. Бресті над Бугом (SP 1926; 1928).

3. Інституційний період

Із метою унормування діяльності молодіжних гуртків провід ЄБР організував Всепольську

зустріч, що відбулася у Варшаві 1923 р., на якій делегати гуртків молоді розробили статут, окреслили основні напрями їхньої діяльності та обрали керівний орган Товариства гуртків молоді при Об'єднанні громад слов'янських баптистів у Польщі, який мав регулювати діяльність гуртків при громадах. Керівниками товариства були обрані Г. Кубік (президент) А. Курчава (секретар) та І. Мельнічек (скарбник) (SP № 8, 1926: 6–7).

Серед основних окреслених напрямів діяльності були: молитовна (зокрема, спів під час богослужінь), місійна, просвітницька та благодійна. Імовірно, що робота над статутом гуртків молоді тривала аж до 1926 р., коли остаточний текст був опублікований на шпальтах польськомовного часопису «Слово Правди», де, зокрема, зазначено, що метою діяльності гуртків молоді є організація молоді при громадах заради тіснішої співпраці, ведення місійно-євангелізаційної праці та турботи про духовне життя молоді. Одними з прагнень товариства є видання власного часопису чи навіть окремих книжок для молоді, а також збір статистичних та історичних даних про громади слов'янських баптистів, організація хорів та музичних оркестрів, репрезентація молоді в громадах (SP № 8, 1926: 6–7).

Було чітко врегульовано питання членства в товаристві та процедуру його набуття. Так, його членами можуть бути всі гуртки молоді при баптистських громадах. Гурток, який хотів би стати членом, повинен скласти відповідну заяву, скеровану до президента товариства. Про прийняття гуртка до чи відлучення з товариства рішення приймає річна конференція більшістю голосів. Причинами відлучення (виключення з товариства) є суперечність навчання гуртка основним правдам Святого Письма, невідповідність його діяльності або її суперечність цілям товариства (об'єднання) (SP № 8, 1926: 8).

Управління товариством здійснюється річною конференцією, комітетом та ревізійною касою. Звітна конференція товариства відбувається один раз на рік. Управління здійснюється комітетом на чолі з президентом, заступником та скарбником, які обираються терміном на 1 (один) рік, а після завершення терміну складають повноваження, але можуть бути переобраними на наступний період. Організація річної конференції передбачає участь делегатів-представників від усіх гуртків членів у розрахунок 1 представник від гуртка, який налічує не менше 15 дійсних членів. За діяльністю комітету наглядає ревізійна рада, до складу якої повинно входити щонайменше троє осіб. Фінансування об'єднання відбувається за рахунок членських внесків гуртків. Сума внеску визначається конференцією, розпоряджається коштами комітет (SP № 8, 1926: 8).

Даний період характеризується посиленням інституалізації та витворенням ієрархічної структури, яка регулювала діяльність гуртків молоді при громадах євангельських християн та баптистів у Польщі та репрезентувала його в Об'єднанні. Рівно ж у цей час провід товариства гуртків молоді звертає увагу на навчально-просвітницьку роботу з проводом гуртків та видавничу діяльність. Так, у 1928 р. Товариством гуртків молоді було видано «Підручник для керівників гуртків молоді», авторами якого були В. Гутше та Б. Спалек (SP № 3, 1928: 3). На сторінках часопису «Слово Правди» із цієї нагоди читаємо таке: «Віддавна ми відчували брак практичного підручника, у якому були б відповідні розпорядження для керівників молодіжних гуртків та вказівки, як їх найкраще виконати. Тому з радістю анонсуємо видання такого підручника. Авторами текстів є В. Гутше та Б. Спалек, що є гарантією його високої якості і відповідає висоті (величі) свого завдання, а ще несе гарну, здорову та корисну страву (поживу) для душі» (SP № 8, 1926: 7). Починаючи з 1929 р. підручник публікувався як щоквартальник та продовжував виходити аж до 1939 р. (SP № 3, 1928: 3).

Гурток молоді при громаді баптистів у м. Лодзі, де існувало трактатове товариство, впродовж лише 1925 р. розповсюдив у країні близько 30 тис книг на богословську тематику, головним чином, Святе Письмо та морально-етичні трактати (SP № 8, 1926: 7). Таке зростання розповсюдження книг тісно пов'язане із закликом проводу товариства до формування богословських та просвітницьких бібліотек при гуртках молоді.

У даний період діяльність гуртків молоді набуває чітко окресленої пріоритетності та спрямованості. Так, робота більшості гуртків була поділена на тематичні напрями-секції: духовно-літературну, виховно-освітню, господарсько-робітничу. Також у цей період можна зауважити початки вікового розподілу учасників молодіжних гуртків, що мав сприяти кращому забезпеченню інтересів та включенню усієї молоді при гуртках. Пріоритетним напрямом, як і раніше, залишається місіонерська робота молоді. Ще однією характерною ознакою цього періоду стає систематизація діяльності гуртків. Так, у більшості громад зібрання молоді почали відбуватися організовано та незалежно від основних молитовних зборів. Зазвичай зібрання відбувалися раз на тиждень і були присвячені спеціально визначеній для цього темі та меті. Обов'язком баптистської та євангельської молоді при гуртках було відвідувати організовані ними же біблійні, молитовні, літературні та місійні зібрання (SP № 6, 1932: 83). Так, для прикладу, молодіжний гурток у м. Лодзі на чолі

з Курцином (Керцином) заснував Трактатову місію, проводив Біблійні зібрання кожні два тижні, а також літературно-наукові зустрічі, щоб запізнатися зі світовими класиками та їхньою творчістю. Гурток також готував та видавав музичні уроки для інших співбратів та співсе-стер (SP № 6, 1932: 83).

Окрім тематичних зібрань при гуртках, для керівників молоді організовувалися спеціальні навчальні курси. Зокрема, одні з таких курсів, що тривали впродовж двох тижнів, були організовані в Орхівській громаді баптистів після V з'їзду баптистської молоді 22–24 вересня 1929 р. (SP № 9, 1929: 17). Керівництво товариства гуртків молоді особливо дбало про розвиток музичної освіти серед молоді, тому систематично організовувало короткі та довготривалі диригентські курси. Зокрема, у 1927 р. подібний місячний курс пройшов у м. Брест над Бугом, де головним викладачем виступив багатолітній баптистський місіонер Дзякуй Малей та лідер ЄБР в II Речі Посполитій В. Гутше (SP № 9, 1929: 17). У 1930 р. було організовано Біблійні курси для молоді у Раві-Руській, де викладав гомілетіку В. Гутше та зробив виклад про працю молоді в громадах (Післанець Правди, 1930, Ч. 4: 75).

Ще одним потужним індикатором зростання ролі та впливу молодіжних гуртків молоді в русі стає зростання уваги до їхньої діяльності, зокрема й від редакцій баптистських періодичних видань. Так, для прикладу, під час районного з'їзду, що відбувся 30 травня 1932 р. в Берестю, було прийнято рішення заснувати спеціальну рубрику на сторінках Післанця Правди (далі – ПП), де б молодь могла публікувати власні твори українською мовою (ПП, 1932, Ч. 6: 12). У 1936 р. ПП розмістив оголошення («Важливе повідомлення») із закликом до читачів надсилати до редакції коротку історію становлення у їхній громаді гуртків молоді, особливо тих, що належали до об'єднання гуртків молоді при Об'єднанні Християн Баптистів у Галичині (ПП, 1936, Ч. 4: 59).

Про зростання ролі гуртків молоді в Об'єднанні Слов'янських громад баптистів у Польщі свідчить ще й той факт, що представники молодіжних гуртків беруть участь у національних та міжнародних баптистських зібраннях та конференціях, виступають із тематичними рефератами та представляють звіт про пророблену діяльність гуртків на найвищому рівні об'єднання. Так, для прикладу, у «Слові Правди» № 10 від 1926 р. є допис про перебіг крайового з'їзду баптистів, який проходив 23–26 вересня 1926 р. у м. Лодзі, від імені українських гуртків молоді участь у роботі якого взяв, щойно прибувши з Південної Америки, В. Перетятко. Після його доповіді виступив хор, який заспівав пісню українською

мовою (SP № 10, 1926: 5). Якраз у цей час фіксуємо підсилення національних елементів у житті та діяльності не лише гуртків молоді, а й ЄБР загалом. Таке підсилення стало потужним поштовхом до формування місіонерської мережі на основі мовного принципу в середовищі євангельського християнства та баптизму у II Речі Посполитій і підсилення ролі та впливу молодіжних гуртків у цій роботі. Наведімо кілька прикладів. Спільний комітет ЄБР на конференції (зібранні) від 28.01 – 02.02 1927 призначив В. Венцкевича та І. Петраша (українця) місіонерами для Галичини та Волині. 5 червня 1927 р. Об'єднання Слов'янських баптистів погодило кандидатуру І. Петраша (SP № 9, 1927: 4). Загалом на Волині існувало 60 громад, 27 з яких запросили до себе місіонера вже під час з'їзду. Першим осередком для І. Петраша на Волині було призначено м. Берестечко, де місцева громада налічувала 300 членів, однак більшість із них перейшла до п'ятидесятників, тож найближчою громадою ЄХ була громада у с. Любачеві, проте і вона була розділена, більшість віруючих пристала до п'ятидесятників. Завдяки старанням цього місіонера громаду вдалося відновити. Станом на вересень 1927 р. євангельські християни мали зібрання у Берестечку, Любачівці, Перемилю, Острові, Кольмах та Озері, м. Дубно, загалом 160 осіб (SP № 9, 1927: 4).

22–24 вересня 1927 р. в Орхові відбувся 5-й з'їзд баптистської молоді, під час засідань якого І. Підгорецького (українського баптистського місіонера з Галичини) було обрано членом комітету відповідального за місії з'їзду. Місіонером серед молоді було призначено І. Ковальчука, який нещодавно повернувся зі США. Відповідно до рішень з'їзду, місійні терени II Речі Посполитої було поділено на 5 округів, за кожним округом було призначено свого місіонера. Також чотири брати членів з'їзду виконували місіонерську роботу серед військових, зокрема тих, хто з релігійних переконань відмовився від військової служби зі зброєю в руках (SP № 9, 1927: 4).

Підсумовуючи даний етап розвитку молодіжних гуртків при громадах ЄХБ, можемо ствердити, що він став періодом інституалізації, формування управлінської мережі та пріоритизації діяльності гуртків та об'єднань молоді. Характерною ознакою цього періоду також є зростання впливу молоді на розвиток місій та формування місіонерської мережі. У цей же період усе чіткішими стають національні, конфесійні та мовні преференції гуртків, що зрештою призвело до нового етапу в історії становлення гуртків.

Паралельно з рішенням про створення товариства гуртків баптистської молоді провід євангельських християн на Волині ініціює створення власної молодіжної структури. Рішення про

об'єднання євангельської молоді у спільний союз було прийнято під час конференції молодих членів Союзу євангельських християн і баптистів, яка проходила в м. Бресті у вересні 1925 р. (ДАРО, ф. 30, оп. 18, спр. 1600, арк. 19–26 зв.).

Першими молодіжними лідерами новоутвореного союзу стали українці Володимир Гусарук та Петро Троян, обидвоє з м. Рівного, та Владислав Габрієлев із м. Баранович. У 1927 р. при Союзі Слов'янських громад євангельських християн та баптистів у Польщі було створено відділ молоді, завданням якого була координація діяльності молодіжних гуртків при громадах (ДАВО, ф. 46, оп. 1, спр. 2050, арк. 33–41).

Однак створення гуртків молоді при громадах євангельських християн у цей період було не надто успішним. П. Траян, звітуючи на VI з'їзді Союзу євангельських християн у Польщі, зазначав, що робота із заснування гуртків справді відбувається дуже повільно. Імовірним поясненням, чому так відбувається, доповідач уважав: а) низьку мотивацію керівників громад, б) обмеження молоді у прийнятті самостійних рішень про заснування гуртків при громадах (у громадах євангельських християн, як і баптистів, заснування гуртка мало бути узгоджене з керівником громади) (ДАРО, ф. 30, оп. 18, спр. 1600, арк. 23).

Один з активних діячів євангельського християнства на Волині. О. Ничипорук переконав керівництво Союзу та делегатів з'їзду ініціювати створення гуртків молоді при громадах, звернувшись із відповідним закликком до керівників останніх (Szenderowski, 1982, s. 240). Зрештою у 1930-х роках ситуація із заснуванням гуртків молоді значно покращилася. У 1933 р. розширення діяльності гуртків молоді було включено до програми духовно-просвітницької роботи євангельських християн у II Речі Посполитій. Відповідне рішення було прийняте на IX з'їзді Союзу громад євангельських християн у Польщі (Szenderowski, 1982: 240).

У 1935 р. керівництво відділу молоді при Союзі розробило та погодило з керівництвом останнього «Статут християнської молоді при євангельських церквах» (Ewangeliczny Chrzescijanin (далі – E Ch), 1936. № 1: 12–14). Відповідно до його положень, утворювалась управлінська вертикаль, метою якої було забезпечення найкращої діяльності гуртків молоді при громадах. Як і статут товариства гуртків молоді при баптистських громадах, документ передбачав створення керівного органу, який складався з Вільного зібрання, яке обирало правління та ревізійну комісію, повноваження яких тривали 1 рік. На відміну від баптистських гуртків молоді, де керівництво гуртком здійснював керівник гуртка, управління гуртками у громадах євангельських християн здійснювали спеціально обрані правління відділів гуртків молоді.

Відділи відповідали за діяльність гуртків у певних районах поширення євангельського християнства. Структура правління була такою: керівник, заступник керівника, секретар, скарбник, керівники секцій. Як можемо зауважити, система адміністративного управління гуртками молоді в громадах євангельських християн була значно розлогішою. Правління приймали рішення про плани роботи повірених їхній опіці гуртків молоді, відповідали за співпрацю з іншими гуртками молоді, а також із жіночими та регентськими гуртками. До їхніх повноважень належало також прийняття та відлучення членів гуртків молоді, забезпечення діяльності та підтримка роботи секцій, що діяли при гуртках (Е Ch, 1936: 12). Зазвичай зібрання правління відбувалися двічі на місяць, під час яких вони приймали звіти про роботу від керівників секцій та звітували про пророблену роботу керівнику громади. Членами ревізійної ради, на яку, головню, покладалися контролюючі та ревізійні функції, були дякони та пресвітери громад, які, своєю чергою, звітували перед членами Вільного зібрання (Е Ch, 1936: 12).

Діяльність гуртків молоді при громадах євангельських християн, як і діяльність аналогічних гуртків при баптистських громадах, теж мала свою спрямованість, зокрема: освітню, літературну, хорову, музичну, опікунську, господарську і праці, а за потреби – рільничу. Варто зазначити, що провід громад закликав молодь приєднуватися принаймні до одного з перелічених напрямів на постійній основі. Варто звернути увагу, що при гуртках молоді євангельських християн були чітко окреслені напрями опікунства: підтримка старших одновірців, самотніх, дітей-сиріт та вдів, господарсько-робітничий напрям, який мав сприяти здобуттю навичок ведення домашнього господарства та побуту, а рільництва – навикам сільськогосподарських робіт та садівництва (Е Ch, 1936: 12).

Станом на 1939 р. існував 71 гурток молоді при 82 громадах євангельських християн у Польщі (Е Ch, 1936: 12), найбільші з яких діяли у м. Здолбунові, Рівному, Ковелі (Szenderowski, 1982: 240).

Процеси, що відбувалися у громадах євангельських християн на Волині, не залишилися непоміченими одновірцями в Галичині. Майже в той же час при громадах слов'янських баптистів, що діяли в Галичині, було прийнято рішення про створення молодіжних гуртків. Перший офіційний з'їзд баптистської молоді Галичини відбувся 13 травня 1930 р. Ініціативна група віруючих заснувала Комітет віруючої молоді Галичини, головою якого був обраний І. Підгорецький. Основним завданням новоствореної організації була допомога в заснуванні молодіжних гуртків при баптистських громадах у регіоні. Наведімо кілька прикладів. 18–19 серпня 1935 р. відбувся

черговий з'їзд баптистської молоді в с. Забір'ї, участь у якому взяли представники гуртків молоді з Равщини, Жидачівщини, Жовківщини, Кам'яноччини та Підкарпаття. Під час з'їзду учасники декламували вірші, співали релігійних пісень, читали оповідання (зокрема, «Дві милі», видане редакцією «Післанця Правди»), виголошували спеціально підготовані з цієї нагоди реферати. Ілля Кубрин виголосив доповідь на тему «Слідами Ісуса Христа». Не оминули увагою учасники з'їзду й долю співбратів у Радянській Україні. «Був продекламований вірш Голод в Україні, під час котрого всі присутні прослезилась, і брат І. Підгорецький схвильованим голосом закликає всіх до спільної молитви за страждущих у В.[еликій] Україні» (ПП, Ч. 9, 1935: 60–61). Громада баптистів с. Войткова 14 жовтня 1935 р. після кількालітньої підготовчої роботи нарешті організувала гурток молоді, попередньо звернувшись із проханням про організаційну допомогу до Комітету віруючої молоді Галичини та проповідника Іллі Кубрина. Останній разом із Володимиром Гутше з Лодзі відкрили перше зібрання гуртка молоді при згаданій громаді. Станом на квітень 1936 р. гурток налічував 54 члени (ПП, Ч. 4, 1936: 60–61).

Серед поширеної діяльності молодіжних гуртків євангельських християн та баптистів були: організація спільних зустрічей, злетів, конференцій, організація літературних та поетичних вечорів, музичних концертів та організація музичного супроводу молитовних зібрань. Окрім того, члени молодіжних гуртків займалися й місіонерською (Е Ch, 1935; 1936; 1938) роботою, розповсюдженням християнської літератури, відвідуванням нових місійних станиць євангельсько-баптистського руху та заопікувалися сиротами, самотніми та пристарілими членами братства (Е Ch № 4–5, 1935: 12).

Станом на 1938 р. при громадах Слов'янських баптистів у Польщі діяло 68 молодіжних гуртків із загальною кількістю 1 620 членів. Показовий є й той факт, що переважна більшість молодіжних гуртків у Польщі діяла при українських громадах євангельських християн та баптистів (Домошовець, 1968: 170).

4. Висновки

Підсумовуючи огляд історії розвитку та діяльності гуртків молоді при громадах ЄХБ, можемо стверджувати, що гуртки молоді як елемент релігійного та світоглядного виховного процесу всередині громад був важливим елементом їх інституційного та конфесійного становлення. Гуртки молоді пройшли доволі динамічний шлях – від заснування поодиноких та непов'язаних між собою окремих структурних одиниць при громадах до добре організованої адміністративно-управлінської мережі гуртків із розвиненою

управлінською, просвітницькою та місіонерською мережею. Незважаючи на богословську спорідненість між євангельським християнством та баптизмом, уже всередині 20-х років ХХ ст. розпочався процес поступового витворення двох незалежних вертикалей управління гуртками молоді при громадах обидвох течій. Інституційно цей процес завершився у 1935 р. проголошенням Статуту гуртків євангельської молоді при громадах ЄХ.

Гуртки молоді, що діяли при баптистських громадах, хоча впродовж міжвоєнних десятиліть і залишалися у складі однієї управлінської мережі,

усе ж утворили окремі національні структури, як, наприклад, це зробила баптистська молодь у Галичині. Гуртки молоді, що діяли при громадах ЄХ, навпаки, намагались усіляко зберігати свій понаднаціональний статус, об'єднуючи у своїх лавах представників різних національностей, які належали до даної протестантської течії.

Структурна організація гуртків в окремі союзи та об'єднання сприяла активізації місіонерської діяльності молоді при громадах, що, своєю чергою, давало змогу збільшити число прихильників обидвох течій та налагодити внутрішньоцерковну роботу з молоддю всередині самого руху.

Література:

1. Бородинська Л.І. Становлення та розвиток євангельських християн у Польщі (1918–1939 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 09.00.11. Київ, 2009. С. 147.
2. Bednarczyk, K. Historia Zborów Baptystów w Polsce do 1939 roku. Warszawa, Słowo Prawdy, 1997. Str. 389.
3. Домашовець Г. Нарис історії Української євангельсько-баптистської церкви. Ірвінгтон ; Торонто, 1967. С. 380.
4. Ewangeliczny Chrześcijanin: organ Związku Słowiańskich Zborów Ewangelicznych Chrześcijan w Polsce. Łódź, Kompas, 1935, 1936–1938.
5. Післанець Правди. Євангельсько-баптистський часопис. Рава-Руська ; Лодзь, Kompas, 1933–1939.
6. Protokół VI Zjazdu Związku Słowiańskich Zborów Ewangelicznych Chrześcijan i Baptystów w Polsce, odbytego w m.Równem w dniu 7–9 czerwca 1928 r. Державний Архів Рівненської Облaсті, Ф. 30, Оп. 18, Спр. 1600, арк. 19–26 зв.
7. Protokół 5-go zjazdu Związku Słowiańskich Zborów Ewangelicznych Chrześcijan i Baptystów w Polsce, odbytego w Równem 2–5 czerwca 1927 r. Державний Архів Волинської Облaсті, Ф. 46, Оп. 1, Спр. 2050, арк. 33–41.
8. Słowo Prawdy. – Łódź, Kompas, 1926–1939.
9. Statut chrześcijańskiej młodzieży przy ewangelicznych zborach. *Ewangeliczny Chrześcijanin*. 1936. № 1.
10. Szenderowski, L. Ewangeliczni chrześcijanie. Ruch odrodzeniowo-reformatorski w historycznym kościele chrześcijańskim: rys historyczny (XIX–XX w.) Warszawa, 1980. 380 Str.

References:

1. Borodynska, L. Stanovlennia ta rozvytok yevanhelskykh khrystyian u Polshchi (1918–1939 rr.). Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata istorychnykh nauk, [Formation and Development of Evangelical Christians in Poland (1918–1939): a PhD thesis for the degree of Candidate of Historical Sciences], Kyiv, 2009. 47 p.
2. Bednarczyk, K. Historia Zborów Baptystów w Polsce do 1939 roku, [The history of Baptist churches in Poland until 1939], Warsaw, Słowo Prawdy, 1997, 389 p.
3. Domashovets, H. Narys istorii Ukrainskoi yevanhelsko-baptystskoi tserkvy, [An Outline of the History of the Ukrainian Evangelical Baptist Church.], Irvington-Toronto, 1967, 380 p.
4. Ewangeliczny Chrześcijanin: organ Związku Słowiańskich Zborów Ewangelicznych Chrześcijan w Polsce, [Evangelical christian: organ of the Union of Slavic Evangelical Christian Churches in Poland], Lodz, Kompas, 1935, 1936–1938.
5. Pislanets Pravdy. Yevanhelsko-baptystskyi chasopys, [The messenger of Truth. Evangelical-Baptist magazine], Rava-Ruska – Lodz, Kompas, 1933–1939.
6. Protokół VI Zjazdu Związku Słowiańskich Zborów Ewangelicznych Chrześcijan i Baptystów w Polsce, odbytego w m.Równem w dniu 7–9 czerwca 1928 r., [Minutes of the VI Congress of the Union of Slavic Evangelical Christian and Baptist Churches in Poland, held in the city of Rivne on June 7-9, 1928], Derzavnyy Arhiv Rivnenskoj Oblasti, F. 30, Op. 18, Spr. 1600, ark. 19–26 zv.
7. Protokół 5-go zjazdu Związku Słowiańskich Zborów Ewangelicznych Chrześcijan i Baptystów w Polsce, odbytego w Równem 2–5 czerwca 1927 r., [Minutes of the V Congress of the Union of Slavic Evangelical Christian and Baptist Churches in Poland, held in the city of Rivne on June 7–9, 1928], Derzavnyy Arhiv Rivnenskoj Oblasti, F. 46, Op. 1, Spr. 2050, ark. 33–41.

8. Statut chrześcijańskiej młodzieży przy ewangelicznych zborach // *Ewangeliczny Chrzecijanin*, [The statute of the Christian youth at Evangelical Churches // *Evangelical Christian*], Lodz, Kompas, 1936. № 1.
9. Szenderowski, L. *Ewangeliczni chrześcijanie. Ruch odrodzeniowo-reformatorski w historycznym kościele chrześcijańskim: rys historyczny (XIX–XX w.)*, [*The revival-reform movement in the historic Christian church: a historical outline (19th-20th centuries)*], Warsaw, 1980, 380 p.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2024
The article was received 01 November 2024